

Попович Володимир Михайлович,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
головний науковий співробітник ДНДІ
МВС України, м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-4538-3274

МЕТОДОЛОГІЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНО-ПОНЯТІЙНОГО ВІДОБРАЖЕННЯ КРИМІНОГЕННИХ ПРОЦЕСІВ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

У статті розробляються праксеологічні, етимологічні та методологічні основи формування термінологічно-понятійного апарату, що відображають криміногенні процеси у сфері економіки.

Розроблено також умовні позначення понять, що відображають криміногенні процеси, криміногенний потенціал, індекс криміногенного потенціалу та формулу розрахунку індексу криміногенного потенціалу у сфері економіки.

Ключові слова: *криміногенні процеси; сфера економічних відносин; деструктивно-руйнівні, соціально-конфліктні відносини; капітали, здобуті злочинним шляхом; фонові явища злочинності; формула розрахунку індексу криміногенного потенціалу.*

*Про терміни й поняття не спорять,
продуктивніше домовлятись.
При цьому домовитись завжди легше, якщо
термін найбільш точно відображає форму,
а поняття адекватно розкриває зміст процесів,
відносин, дій, подій, інших явищ дійсності, названих
терміном та визначених у змісті його поняття.*

В.М. Попович

Процеси, відносини, дії, події, інші явища дійсності знаходяться в постійній зміні – розвиваються, деградують, застигають у певному стані, що зумовлює постійне напрацювання, уточнення, формування відповідного термінологічно-понятійного апарату, здатного відобразити ці процеси, визначити проблеми та розробити шляхи їх розв'язання. Тому розроблення чи науково-обґрунтоване уточнення термінологічно-понятійного апарату є завжди надзвичайно важливим і актуальним як для кримінологічного, так і для будь-якого іншого дослідження, спрямованого на встановлення та розв'язання проблем у тій чи іншій сфері суспільних відносин. Це стосується і криміногенних процесів у сфері економіки. Однак, незважаючи на численні дослідження злочинності у сфері економіки [1 с. 19–26]. Водночас такі поняття, як “криміногенні процеси у сфері економіки”, “злочинність у сфері економіки”, “криміногенний потенціал”, “індекс криміногенного

© Popovych Volodymyr, 2019

потенціалу” та багато інших термінів і понять, що відображають структуру криміногенних процесів у сфері економіки, залишаються не розробленими. Відповідно метою нашого дослідження є об’єктивне, етимологічно і методологічно зважене, праксеологічно узгоджене формування термінологічно-понятійного апарату, покликаного найбільш повно і об’єктивно відобразити виробничо-технологічні, обліково-обігові, цивільно-правові та інші аспекти капіталообороту, під виглядом якого відбувається відтворення криміногенних процесів у сфері економіки. Завданням цього дослідження є: розробка поняття криміногенні процеси, а також визначення понять, що утворюють його такі структурні складові, як: злочинність у сфері економіки, фонові явища злочинності та капітали злочинного походження, криміногенний потенціал, індекс криміногенного потенціалу у сфері економіки та низку інших понять, що відображають криміногенні процеси у сфері економіки.

Перед тим як перейти до визначення змісту поняття “криміногенні процеси у сфері економіки” та інших термінів, що відображають зміст структури, причинно-наслідкові механізми відтворення зазначених криміногенних процесів, доцільно стисло розглянути напрацьовані раніше методологічні, етимологічні та праксеологічні засади формування термінів і понять [2, с. 138–146; с. 151–160]. Слово “термін” походить від лат. (terminus) і пояснюється у тлумачному словнику як “...вираження певного поняття, якоїсь галузі науки” [3, с. 669; 4, с. 302–304]. Однак зроблений нами етимологічний аналіз співвідношення термінів і понять [2, с. 138–146; с. 151–160] дає підстави стверджувати, що термін позначає зовнішню форму явища, окреслює зовнішні ознаки конкретних предметів, процесів, відносин, дій, подій та інших явищ реальної дійсності.

Наприклад, терміни “криміногенні процеси”, “сфера економіки”, “економічний злочин”, “загальнокримінальне правопорушення”, “фонові явища злочинності у сфері економіки”, які лише іменують відповідні складові явища, що в сукупності утворюють криміногенні процеси у сфері економіки. Однак це тільки назви, вони не відображають внутрішній зміст поіменованих ними явищ, у зв’язку з чим різні фахівці їх тлумачать дуже по-різному. Термін “злочини у сфері економіки” часто ототожнюють з однією з його складових – терміном “економічні злочини”, тоді як у сфері економіки, крім економічних злочинів (привласнення (розкрадання), корупція, хабарництво (незаконні доходи) тощо, вчиняються також і загальнокримінальні правопорушення (вимагання, замовні вбивства конкурентів, фізичний тиск, рейдерське захоплення об’єктів корпоративної власності тощо [5, с. 27–42].

Повертаючись до етимологічного аналізу термінів і понять, слід відзначити, що терміни і поняття категорії взаємозалежні, співвідносяться між собою як форма і зміст. Поняття як змістовну частину терміна дуже важливо наповнити об’єктивною, предметно-значущою технологічною інформацією, яка повно, об’єктивно і адекватно відображає явища, предмети, дії, події, позначені у відповідному понятті. Як відзначалось нами у попередніх публікаціях, загальні вимоги до сформованого юридичного, у т. ч. і кримінологічного поняття, такі: це імперативне, взаємоузгоджене, загальноприйняте у фаховому середовищі, однозначне судження, яке відображає юридично значущі предметно-технологічні ознаки явищ, предметів, дій, подій та структурно-сутнісний зміст понять, що відображають і пояснюють ті чи інші ознаки явища реальної дійсності [2, с. 138–146; с. 151–160].

Незважаючи на те, що з приводу термінів і понять часто дискутують, однак, у кінцевому підсумку домовляються. Проте досягти імперативності, взаємоузгодженості, прийнятності визначеного поняття фаховим середовищем легше тоді, коли при формуванні термінів та понять їх автори-розробники дотримуються таких загальних вимог:

– термін має найбільш повно відповідати зовнішній формі поіменованого ним явища, охоплювати зовнішні параметри, не виходити за межі зовнішньої форми поіменованого ним процесу, явища, предмета, дії, події;

– поняття, як категорії, що відображають внутрішній зміст термінів, слід конструювати з урахуванням етимологічних, праксеологічних і методологічних вимог щодо формування поняття.

У етимологічному плані зміст поняття має відповідати формі терміна, не виходити за його межі, й одночасно адекватно відображати всі етимологічно змістовні, юридично значимі ознаки (сторони, аспекти) досліджуваного явища, предмета, дії, події позначеного у терміні. У праксеологічному плані зміст поняття слід конструювати, враховуючи: його первинне визначення, історичний розвиток і трансформацію; застереження, пояснення і узгодженість первинного значення поняття з запропонованим, новим значенням. У методологічному плані зміст поняття слід узгоджувати з методологією формування термінів. Тобто методи, методики та систему їх інтерпретації в процесі дослідження явищ та визначення понять необхідно підбирати залежно від предмета дослідження, галузево-технологічних особливостей змісту криміногенних процесів у відповідній сфері економічних відносин [2, с. 138–146; 3, с. 151–160]. Окресливши теоретичні засади розробки термінів, ми підійшли до формування поняття “криміногенні процеси у сфері економіки” й до розкриття змісту його компонентів.

Криміногенні процеси у сфері економіки – це вмотивована (сформована в суспільстві морально-психологічна жага до накопичення) протиправна поведінка учасників криміногенних процесів у сфері економіки, спрямована на перманентне продукування деструктивно-руйнівних, соціально-конфліктних, суспільно небезпечних відносин, метою яких є створення умов для розширеного відтворення: 1) капіталів протиправного походження; 2) їх живильного середовища – злочинності: 2.1) фонових явищ злочинності, 2.2) які є джерелами накопичення, акумуляції (інвестування у бізнес та вчинення нових злочинів), намівання (емісії: цінних паперів, незабезпеченої коштами безготівки під виглядом банківських розрахункових операцій), відмивання (впровадження у легальний оборот) капіталів злочинного походження; 3) їх похідного продукту – криміногенного потенціалу. Розглянемо зміст складових зазначеного поняття.

Структуруючі елементи криміногенних процесів у сфері економіки – це: 1) жага до накопичення капіталів, у т. ч. протиправним шляхом; 2) злочинність; 3) фонові явища злочинності. Відзначені складові криміногенних процесів у сфері економіки пов'язані детерміністичними зв'язками, взаємовпливають і взаємодіють між собою. Однак центральною складовою, що вмотивовує прагнення учасників криміногенних процесів та фонових явищ злочинності до вчинення протиправних дій, це перша складова – жага до накопичення і відтворення капіталів у будь-який спосіб, у т. ч. злочинним шляхом. Дві другі складові (злочинність і

фонові явища злочинності) є похідні від першої. Тобто вони є засобами реалізації прагнення до накопичення, акумуляції, відмивання, намивання капіталів проти-правного походження та започаткування нових циклів їх відтворення.

Злочинність у сфері економіки – це друга складова криміногенних процесів у сфері економіки, яка є похідною від жаги до накопичення і складається з сукупності: економічних злочинів; загальнокримінальних правопорушень; фонових явищ злочинності. Економічні та загальнокримінальні злочини, фонові явища злочинності вчиняються в процесі та під виглядом: легітимної економічної діяльності (виробництво, обіг, обмін, розподіл, рух товарів та послуг); виконання організаційно-регулятивних, контрольних функцій та цивільно-правових операцій. Відзначені економічні злочини є основним засобом поповнення (накопичення) капіталів злочинного походження, які стали основним каталізатором відтворення жаги до накопичення та криміногенного потенціалу, які вмотивовують і стимулюють антисоціальну поведінку учасників криміногенних процесів взагалі і у сфері економіки зокрема. [6, с. 402; 7, с. 57–64; 8, с. 114;].

Фонові явища злочинності як складова криміногенних процесів у сфері економіки – це вчинені в процесі та під виглядом легітимної економічної діяльності: 1) некриміналізовані суспільно небезпечні діяння; 2) безпідставно декриміналізовані суспільно небезпечні діяння; 3) капітали, здобуті злочинним шляхом. Водночас у кримінологічній літературі зазвичай фоновими явищами злочинності називають п'янство, наркоманію, проституцію тощо [9, с. 39; 10; 11]. Так, це складові фонових явищ злочинності, але не у сфері економіки, а лише при вчиненні загальнокримінальних крадіжок, грабежів, хуліганства, побутових правопорушень тощо. Проституція, п'янство, наркоманія як дії суб'єктів споживання (відмінні від дій сутенерів, наркодилерів) мають зовсім умовне, або навіть виключне відношення до сфери економіки та її фонових явищ злочинності.

Учасники фонових явищ злочинності, як і учасники криміногенних процесів у сфері економіки взагалі, повинні бути не лише тверезомислячими, а й мати відповідну до їх статусу освіту, місце роботи, доступ до відповідних фінансових та цивільно-правових документів, організаційно-регулятивних функцій, прав і повноважень, матеріально відповідальну чи організаційно-розпорядчу посаду, службовий статус (відповідні функції, права, обов'язки і повноваження, фіскала, керівника матеріально відповідальної особи, організатора, контролера, регулятора економічних процесів тощо). Тому учасники фонових явищ злочинності у сфері економіки тісно пов'язані з предметною сферою вчинення правопорушень – певною сферою економічної, організаційно-розпорядчої, владної чи іншою сферою людської діяльності. А збудником мотивацій до відтворення фонових явищ злочинності у сфері економіки є не п'янство чи проституція, а жага до накопичення капіталів будь-яким, у тому числі й протиправним шляхом.

Капітали протиправного походження є матеріальною основою, збудником жаги до їх накопичення й основою формування криміногенного потенціалу – причинно-мотиваційного комплексу детермінацій, стимулів і мотивацій до антисоціальної поведінки учасників криміногенних процесів, з метою безперервного повторення нових циклів протиправних дій для розширеного відтворення капіталів злочинного походження, а також створення умов для безпечного вчинення

злочинів у сфері економіки. Звідси капітали злочинного походження мають дуалістичну (двоєдину) природу. З одного боку, вони є мотивом відтворення жаги до накопичення, заради якого вчиняються злочини у сфері економіки. З іншого, – капітали злочинного походження є не лише метою, а й засобом, матеріальною основою створення умов для безпечного їх відтворення шляхом вчинення нових злочинів. Наприклад, фінансування завуальованих лобістських дій представників законодавчої влади щодо: затримки криміналізації новоутворених суспільно небезпечних діянь або декриміналізації діянь, які не втратили суспільну небезпеку. Метою таких дій є створення умов для безпечного отримання доходів шляхом вчинення некриміналізованих чи безпідставно декриміналізованих суспільно небезпечних діянь. Своєчасно некриміналізовані та безпідставно декриміналізовані суспільно небезпечні діяння, разом із капіталами протиправного походження утворюють сукупний масив фонових явищ злочинності, які часто є не менш небезпечні, ніж злочини [12; 13; 14; 15; 16].

Так, некриміналізовані суспільно небезпечні діяння у сфері економіки – це новоутворені суспільно небезпечні діяння, що виникли в результаті протиправної діяльності злочинних формувань, спрямованої на пошук нових способів та протиправних схем накопичення капіталів, криміналізація яких затримується з двох причин: 1) нерозуміння законодавцем рівня суспільної небезпеки технологічно складних новоутворених небезпечних діянь; 2) умисного протиправного впливу з боку власників капіталів злочинного походження. Затримка криміналізації та безпідставна декриміналізація діянь, що не втратили суспільну небезпеку, є часто очевидними. Скриптою формою впливу є випадки, коли в склад злочину не включаються найбільш небезпечні ознаки суспільно небезпечних діянь. Наприклад, фіктивне підприємництво (ст. 205 КК України) криміналізовано як “створення чи придбання підприємств з метою прикриття незаконної або забороненої діяльності”. Тобто криміналізована лише підготовка до фіктивної діяльності, а сама фіктивна діяльність, зокрема, безтоварні (фіктивні) конвертаційні (у т. ч. експортно-імпортні транснаціональні) операції в склад цього злочину не включено. До новоутворених некриміналізованих суспільно небезпечних діянь можна віднести: 1) утворення фінансових пірамід (типу Олбі-Україна, фіктивних інвестиційно-будівельних компаній типу “Еліта-центр” тощо), де потерпають тисячі громадян, у яких вилучили і привласнили кошти під виглядом інфляції тощо; 2) “Кримінальна емісія” (“намивання” безготівки шляхом випуску в обіг незабезпечених коштами платіжних документів (незабезпечені авізо, чеки, акредитиви); 3) повторне списання: лишків зношених (пошкоджених) грошей; лишків національної валюти при її заміні чи деномінації; лишків інших цінностей, що зберігаються на позабалансових рахунках банків; 4) безоплатна експлуатація працівників під приводом випробувального терміну при працевлаштуванні тощо [12, с. 184–220; 13, с. 45–63].

Безпідставно декриміналізовані суспільно небезпечні діяння виникають: як з причин нерозуміння суспільної небезпеки діянь, так під зловмисним впливом власників капіталів злочинного походження. При цьому порушуються такі принципи декриміналізації: 1) підвищена суспільна небезпека діянь не втрачена, а часто й наростає; 2) наявною є масовидність безпідставно декриміналізованих діянь; 3) іншими засобами (крім кримінально-правових) ці діяння зупинити не можна.

Як приклад, декриміналізація статей КК України: 201 – Контрабанда (товарів); 218 – Фіктивне банкрутство; 220 – Приховування стійкої фінансової неспроможності; 221 – Незаконні дії у разі банкрутства; 223 – Порушення порядку випуску (емісії) та обігу цінних паперів; 228 – Примушування до антиконкурентних узгоджених дій. Декриміналізація інших діянь, що були безпідставно декриміналізовані за Законом України “Про гуманізацію кримінальної відповідальності...” від. 15.11. 2011 № 4025 та ін. подібні закони [14. с. 163–165; 15; 16].

Криміногенний потенціал у сфері економіки має дуалістичний характер. З одного боку – це похідний продукт від капіталів протиправного походження та жаги їх накопичення, спрямованих на створення сприятливих умов для безнаказаного вчинення нових злочинів як засобу розширеного відтворення капіталів протиправного походження. З іншого – це категорія, що відображає як статичний, так і динамічний стан криміногенних процесів у сфері економіки.

Структура криміногенного потенціалу охоплює: сукупність учинених (як виявлених, так не виявлених) зареєстрованих і незареєстрованих природно-латентних економічних злочинів та укритих від реєстрації правоохоронцями або не заявлених потерпілими штучно-латентних загальнокримінальних правопорушень, вчинених у сфері економіки, а також сукупність фонових явищ злочинності, причин, умов та динаміки відтворення злочинності й кількості осіб, що вчинили злочини у сфері економіки на певній території та за певний період часу. Поняття “криміногенний потенціал у сфері економіки”, крім відзначеного, покликане виключити некоректне використання терміна “криміналізація”, який спочатку політики, а пізніше і юристи, зокрема і кримінологи, стали використовувати не в традиційному, кримінально-правовому значенні, а як “криміналізація економіки”, “криміналізація держави”, “криміналізація суспільства” тощо [17]. Необхідно враховувати, що термін “криміналізація” вже зайнятий кримінально-правовою наукою й означає законодавче визнання діяння злочином та встановлення за його вчинення покарання. Відповідно застосовувати його нетрадиційно, без застережень у кримінологічній чи інших науках означає, що “економіка”, “держави” чи “суспільство” вже визнані законодавцем злочинними. Тому разом із кримінально-правовим поняттям “криміналізація” слід дати його кримінологічне визначення як зростання криміногенного потенціалу в тій чи іншій сфері суспільних відносин, а також розробити формулу визначення індексу криміногенного потенціалу.

Індекс криміногенного потенціалу у сфері економіки – це максимально можливе та повне визначення і врахування: 1) всіх складових фактично вчинених злочинів і фонових явищ злочинності; 2) відображення тенденцій, динаміки, кількісно-якісних показників причин, умов і мотивацій відтворення злочинності; 3) кількості осіб, що вчинили злочини у сфері економіки, стан формування політичної волі в державі щодо усунення причин та умов відтворення злочинності; 4) стан запобігання і протидії злочинам у сфері економіки, на певній території та за певний період часу.

Умовні позначення щодо виміру індексу криміногенного потенціалу (ІКП) відображає: кількісно-якісні кримінологічні показники стану та динаміки змін щодо вчинення злочинів у сфері економіки, а також стану запобігання та протидії злочинності де: СФЗ означає – сукупність фактично вчинених у сфері економіки

злочинів та фонових явищ злочинності, а саме: ЗЗ – зареєстровані злочини у Єдиному Державному Реєстрі ЄДР; УЗ – укрите від реєстрації злочини; ЛНЗ – природно та штучно-латентні невиявлені злочини; ФЯЗ – фонові явища злочинності (некриміналізовані та безпідставно декриміналізовані, але суспільно небезпечні діяння, капітали злочинного походження); ТЗБЗ – тенденції збільшення злочинів; ТЗМЗ – тенденції зменшення злочинів; а також стан протидії злочинності, зокрема: ЗДЗ означає – загальна динаміка змін (% , +, -); КЯЗЗ та кількісно-якісні зміни злочинності (ступінь тяжкості злочинів згідно зі ст. 12 КК); ГПВЗ – головні кількісно-якісні причини та умови відтворення злочинності; СУП – стан усунення причин вчинення злочинів; СРЗ – стан розкриття злочинів; ПТ – на певній території; ППЧ – та за певний період часу. Формула визначення індексу криміногенного потенціалу взагалі і у сфері економіки, зокрема, виглядає так: $ІКП = ФЗ(ЗЗ + УЗ + ЛНЗ + ФЯЗ + ТЗБЗ - ТЗМЗ) + ЗДЗ + КЯЗЗ + ГПВЗ + СУП + СРЗ$ на ПТ за ППЧ. Формула визначення індексу криміногенного потенціалу включає як кількісно-якісні показники вчинення злочинів та фонових явищ злочинності, так і стан протидії злочинності на певній території та за певний період часу. Головною метою визначення індексу криміногенного потенціалу в сфері економіки є не просто констатування показників відтворення злочинності в країні, а й: 1) привернення уваги держави та суспільства на стан відтворення, запобігання і протидії криміногенним процесам у сфері економічних відносин країни; 2) формування політичної волі в державі щодо необхідності визначати й усувати причини та умови відтворення злочинності; 3) своєчасна постановка питання щодо відновлення кримінологічних, кримінально-правових, кримінально-процесуальних та організаційно-правових механізмів, які б виключали і не допускали використання держави, її органів, у тому числі і правоохоронних структур, у корпоративних інтересах кланів; 4) забезпечення використання органів держави в суто загальнонаціональних інтересах, в інтересах суспільства, людини і громадянина – в інтересах національної безпеки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Кальман А.Г., Христич І.О.* та ін. Злочинність у сфері економіки: проблеми, прогнозування, планування та координація заходів протидії. Х., 2005. С. 19–26; *Бойко А.М.* Детермінація економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки: монографія. Вид. ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 380 с.
2. *Попович В.М.* Термінологія з проблем тінізації та детінізації суспільних відносин: етимологічні, праксеологічні та методологічні основи її формування. Наука і правоохорона. К.: ДНДІ МВС України, 2016. № 4, с. 138–146; *Попович В.М.* Праксеологічні основи формування понятійного апарату з проблем тінізації та детінізації суспільних відносин. Наука і правоохорона. К.: ДНДІ МВС України, 2017. № 2, С. 151–160.
3. *Нечволод Л.І.* Сучасний словник іншомовних слів. Харків: Торсінг плюс, 2007. 768 с.
4. Велика Радянська енциклопедія. 2-е вид. М., 1956. Т. 27. С. 316.
5. *Попович В.М., Попович М.В.* Проблеми розслідування економічних злочинів: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2016. 350 с.
6. *Попович В.М.* Тіньова економіка як предмет економічної кримінології: монографія. К.: Правові джерела, 1998. 447 с.
7. *Попович В.М.* Электронные расчеты – панацея от криминальных эмиссий или катализатор роста криминального потенциала в банковской системе? Бюллетень законодательства и юридической практики Украины. 1994. № 2. С. 57–64.

© Popovych Volodymyr, 2019

8. Попович В.М. Економіко-кримінологічна теорія детінізації економіки: монографія. Ірпінь, НВЦ АДПСУ, 2001. 524 с.
9. Назаренко Д.О. Фонові для злочинності явища: феномен, детермінація та протидія: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Харків: Наукова бібліотека ХНУВС, 2014. 39 с.
10. Данишин, В.В. Голіна, М.Ю. Валуйська І.М. та ін. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / за заг. ред. В.В. Голіни. 2-е вид. перероб. і доп. Х.: Право, 2009. 288 с.
11. Іванов Ю.Ф., Джужа О.М. Кримінологія: навч. посіб. К.: Вид. Паливода А. В., 2006. 264 с.
12. Попович В.М. Кримінологічна характеристика фіктивного підприємництва: Проблеми та перспективи протидії діяльності СПД з ознаками фіктивного підприємництва. К.: Алерта, 2012. С. 184–220.
13. Попович В.М. Правові основи банківської справи та її захист від злочинних посягань. К.: Правові джерела, 1995. 325 с.
14. Попович В.М. Курс лекцій “Актуальні проблеми кримінального права”. К.: Юрінком Інтер, 2009. 256 с.
15. Попович В.М. Гуманізація кримінального законодавства України: проблеми, виклики та загрози. Держава і право: зб. наук. праць. Інститут Держави і права ім. Корецького. К., 2012. Вип. № 56. С. 405–410.
16. Попович В.М. Кримінологічні аспекти гуманізації кримінальної відповідальності. Наука і правоохорона. К.: ДНДІ МВС України, 2012. № 1. С. 33–41.
17. Дрьомін В.М. Інституціональна теорія злочинності та криміналізації суспільства: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Одеська нац. юрид. академія. Одеса, 2010. 40 с.

REFERENCES

1. Kalman A.H., Khrystych I.O. *ta in.* (2005) Zlochynnist u sferi ekonomiky: problemy, prohnozuvannya, planuvannya ta koordynatsiya zakhodiv protydii. “Economics crime: problems, forecasting, planning and coordination of counteraction measures”. Kh. 19–26 pp.; *Boyko A.M.* (2008) Determinatsiia ekonomichnoi zlochynnosti v Ukraini v umovakh perekhodu do rynkovoi ekonomiky: monohrafiia. “Determination of economic crime in Ukraine in the transition to a market economy”: a monograph. Kind. LNU them. Ivan Franko. 380 p. [in Ukrainian].
2. *Popovych V.M.* (2016) Terminolohia z problem tinizatsii ta detinizatsii suspilnykh vidnosyn: etymolohichni, prakseolohichni ta metodolohichni osnovy yii formuvannia. “Terminology on problems of shadowing and detinization of social relations: etymological, praxeological and methodological bases of its formation”. Nauka I Pravoookhorona. K.: SRI of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. № 4, p. 138–146 pp.; *Popovych V.M.* (2017) Prakseolohichni osnovy formuvannya ponyatiynoho aparatu z problem tinizatsiyi ta detinizatsii suspilnykh vidnosyn. “Praxeological bases of formation of conceptual apparatus on problems of shadowing and detinization of social relations”. Nauka I Pravoookhorona. K.: DNII Ministry of Internal Affairs of Ukraine. № 2. 151–160 pp. [in Ukrainian].
3. *Nechvolod L.I.* (2007) Suchasnyi slovnyk inshomovnykh sliv. “Modern dictionary of foreign words”. Kharkiv: Torsing Plus. 768 p. [in Ukrainian].
4. Velyka Radianska entsyklopediia. 2-e vyd. “The Great Soviet Encyclopedia”. Iss. 2. M., 1956. Vol. 27. 316 pp. [in Ukrainian].
5. *Popovych V.M., Popovych M.V.* (2016) Problemy rozsliduvannia ekonomichnykh zlochyniv. “Problems of investigation of economic crimes”: Educ. tool. K.: Jurinkom Inter. 350 p. [in Ukrainian].
6. *Popovych V.M.* (1998) Tinova ekonomika yak predmet ekonomichnoyi kryminolohii. “The shadow economy as a subject of economic criminology”: a monograph. K.: Legal sources. 447 p. [in Ukrainian].
7. *Popovych V.M.* (1994) Elektronnyie raschety – panatseya ot kriminalnykh emissiy ili katalizator rost kriminogenogo potentsiala v bankovskoy sisteme? “Electronic calculations – a panacea for criminal emissions or a catalyst for the growth of criminal potential in the banking system?” Bulletin of legislation and legal practice of Ukraine. № 2. 57–64 pp. [in Russian].
8. *Popovych V.M.* (2001) Ekonomiko-kryminolohichna teoriia detinizatsii ekonomiky: monohrafiia. “Economic-Criminological Theory of the Shadowing of the Economy”: monograph. Irpin, STCU, 524 p. [in Ukrainian].

9. *Nazarenko D.O.* (2014) Fonovi dlia zlochynnosti yavyscha: fenomen, determinatsiia ta protydiia. "Background to crime phenomenon: phenomenon, determination and counteraction": author. Dr. Jur. Sciences: 12.00.08. Kharkiv: KhNUV Scientific Library. 39 p. [in Ukrainian].

10. *Danyshyn, V.V. Holina, M.Yu. Valuyska, I.M.* ta in. (2009) Kryminolohiia: Zahalna ta Osoblyva chastyny: pidruchnyk. "Criminology: General and Special sections": textbook / by head. ed. V.V. Branches. Iss. 2. ext. X.: Pravo. 288 p. [in Ukrainian].

11. *Ivanov Yu.F., Dzhuzha O.M.* (2006) Kryminolohiia: navch. posib. "Criminology: manual". Moscow: Izd. Palyvoda A.V. 264 p. [in Ukrainian].

12. *Popovych V.M.* (2012) Kryminolohichna kharakterystyka fiktyvnoho pidpryyemnytstva: Problemy ta perspektyvy protydii diialnosti SPD z oznakamy fiktyvnoho pidpryyemnytstva. "Criminological Characteristics of Fictitious Entrepreneurship: Problems and Prospects for Combating SPD Activities with Fictitious Entrepreneurship Features". K.: Alerta. 184–220pp. [in Ukrainian].

13. *Popovych V.M.* (1995) Pravovi osnovy bankivskoi spravy ta yii zakhyst vid zlochynnykh posyahan. "Legal basis of banking and its protection against criminal offenses. K.: Legal sources. 325 p. [in Ukrainian].

14. *Popovych V.M.* (2009) Kurs lektsii "Aktualni problemy kryminalnoho prava". Lecture Course "Topical Issues in Criminal Law": Yurincom Inter, K. 256 p. [in Ukrainian].

15. *Popovych V.M.* (2012) Humanizatsiia kryminalnoho zakonodavstva Ukrainy: problemy, vyklyky ta zahrozy. "Humanization of Ukraine's criminal law: problems, challenges and threats". State and Law: Coll. Sciences work. Institute of State and Law Koretsky. K. Iss. No. 56. 405–410 pp. [in Ukrainian].

16. *Popovych V.M.* (2012) Kryminolohichni aspekty humanizatsii kryminalnoi vidpovidalnosti. "Criminological aspects of humanization of criminal responsibility. Nauka i pravookhorona. K.: State Research Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. № 1. 33–41 pp. [in Ukrainian].

17. *Dromin V.M.* (2010) Instytutsionalna teoriia zlochynnosti ta kryminalizatsii suspilstva: avtoref. dys. ...d-ra yuryd. nauk. "Institutional theory of crime and criminalization of society": abstract. diss. Dr. Juridical Sciences. Odessa National Law Academy. Odessa. 40 p. [in Ukrainian].

UDC 343.37

Popovych Volodymyr,Doctor of Juridical Sciences, Professor, Honored Artist of Ukraine,
Chief Researcher, State Research Institute MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-4538-3274

METHODOLOGY OF TERMINOLOGICAL AND CONCEPTUAL REFLECTION OF CRIMINOGENIC PROCESSES IN THE SPHERE OF ECONOMY

Development of terms and concepts reflecting criminal processes in the economic sphere is highly relevant since processes, relations, actions, events, and other real-world phenomena continuously undergo changes – they develop, degrade, freeze in a certain state. This justifies continuous efforts to elaborate terminological and conceptual apparatus capable of reflecting criminal processes in the economic sphere. Moreover, numerous studies on criminality in the economic sphere mainly focus on crime prevention issues and do not aim at distinguishing economic crimes and crimes in the economic sphere [1, 19–26 pp.]. Consequently, the objective of this study is impartial, etymologically and methodologically accurate, praxeologically well-considered development of terms and concepts aimed at the adequate reflection of productive, technological, accounting, and circulation aspects of entrepreneurial, managerial and

© Popovych Volodymyr, 2019

DOI (Article): <https://doi.org/10.36486/np.2019.2.19>

Issue 2(44) 2019

<http://naukaipravookhorona.com/>

civil law activities under the disguise of which criminal processes in the economic sphere occur. The task of this study is as follows: the development of the new or research – and practice-based adaptation of the previously developed terminological and conceptual apparatus in criminology, criminal, economic and other sciences to the contemporary situation of processes, phenomena, actions, events so it is capable of reflecting the structure and revealing the essence of criminal processes in the economic sphere.

The study has proven that criminal processes in the economic sphere are motivated (by entrenched in society moral and psychological urge for accumulation) unlawful behavior of participants of criminal processes aimed at continuous production of destructive, socially conflicting relations, unlawful relations, and creation of conditions for the secure reproduction of the following: 1) capitals of illicit origin; 2) their fertile ground – criminality, 2.1) background phenomena of criminality; 2.2) which are sources of accumulation (investing in business and committing new crimes), panning (emission: of bonds, unsecured non-cash under disguise of banking transactions), money-laundering (introduction into legal circulation) of the capitals of criminal origin, 3) their derived product – criminality potential.

That is the article defines terms and concepts which reflect structural components of the concept criminal processes in the economic sphere: 1) participants of criminal processes and background phenomena of criminality in the economic sphere (officers: of government agencies or entrepreneurial subjects as well as frauds who illegally act on behalf of above-mentioned officers); 2) structural elements of criminal processes in the economic sphere: 2.1) urge for accumulation of capitals; 2.2) criminality (economic and general criminal offenses), 2.3) background phenomena of criminality (non-criminalized or unreasonably decriminalized socially dangerous acts); 2.4) capitals of illicit origin; 3) criminal potential in the economic sphere (derived product of capitals of illicit origin) which covers: 3.1) combination of committed (registered, unregistered – natural latent economic crimes and hidden from registration artificial latent general criminal offenses); 3.2) combination of background phenomena of criminality; 3.3) reasons, conditions, and dynamics of reproduction of criminality; 3.4) number of persons who committed crimes in the economic sphere; 3.5) on a certain territory; 3.6) during a certain period of time. The article also developed concepts: criminality potential index, shorthands for its components, and the formula for calculation of criminality potential index in the economic sphere.

Keywords: criminal processes; economic relations sphere; destructive, socially dangerous relations; extended reproduction; capitals acquired by criminal means; criminality, background criminality phenomena; sources of accumulation, panning, and reproduction of capitals of criminal origin; criminality potential; criminality potential index; formula for calculation of the criminality potential index.

Отримано 07.06.2019